

І. Б. Гуменюк,
Професійний художній ліцей, м. Камянець-Подільський

НЕГАТИВНО КОНОТОВАНІ ПРЕЦЕДЕНТНІ НОМІНАЦІЇ СУЧАСНОГО ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

У статті йдеться про особливості функціонування, виникнення та конотованості прецедентних номінацій української та англійської мови. Автор досліджує прецедентні феномени, які лежать в основі такої лексики та визначає їх культурне підґрунтя. Особлива увага приділяється причинам появи негативної конотованості у семантичній структурі номінацій.

Ключові слова: прецедентна номінація, прецедентний феномен, конотація, внутрішня форма.

В статье идет речь об особенностях функционирования, возникновения и коннотированности прецедентных номинаций украинского и английского языка. Автор изучает прецедентные феномены, которые лежат в основе такой лексики и определяет их культурное основание. Особое внимание уделяется причинам появления негативной коннотированности в семантической структуре номинаций.

Ключевые слова: прецедентное номинация, прецедентный феномен, коннотация, внутренняя форма.

The article deals with the peculiarities of precedent nominations functioning, appearance and connotation in Ukrainian and English. The author examines the precedents phenomena that underlie such a vocabulary and defines their cultural background. Particular attention is paid to the causes of negative connotation in the semantic structure of nominations.

Key words: precedent nomination, precedent phenomenon, connotation, internal form.

Поняття прецедентності в рамках лінгвокогнітивного підходу в лінгвістиці відображає одну із сторін в осмисленні широко представленого феномена інтертекстуальності, який пов'язаний з виявленням національно-культурної специфіки комунікації за допомогою аналізу елементів, складових інваріантну загальнонаціональну частину у свідомості взаємодіючих суб'єктів [3].

Одиниці системи прецедентний феномен (ПФ) – прецедентний текст (ПТ), прецедентне висловлювання (ПВ), прецедентна ситуація (ПС) і прецедентне ім'я (ПІ). Всі названі феномени тісно взаємопов'язані. При актуалізації одного з них може відбуватися актуалізація декількох інших (Д. Б. Гудков, В. В. Красних, І. В. Захаренко, Д. В. Багаєва).

У контексті порівняльного мовознавства, на жаль, не було зроблено спроб проаналізувати прецедентну лексику в англійській та українській мовах, чим і зумовлюється **актуальність** нашої розвідки.

Мета статті полягає у виявленні загальних і специфічних закономірностей використання прецедентних феноменів в українській та англійській мові.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступне **завдання**: проаналізувати прецедентні феномени і визначити їх культурне підґрунтя, дослідити механізми творення таких номінацій в українській та англійській мовах.

Прецедентні назви, до яких відносимо прецедентні висловлювання та прецедентні імена виникають на ґрунті якоїсь певної прецедентної ситуації.

Прецедентна ситуація – певна «ідеальна ситуація», яка коли-небудь була реальною, або ж належить до створених віртуально людським мистецтвом. В. Красних твердить, що прецедентною ситуацією можна вважати ту ситуацію, яка, по-перше, добре відома носіям певного ментально-лінгвального комплексу, по-друге, є актуальною в когнітивному плані, тобто має варіант сприйняття, в який входять певні мінімізовані та національно-детерміновані знання, чи якесь певне уявлення про саму ситуацію, що містить, в тому ж числі, і конотації, які пов'язуються з даною ситуацією, а також, по-третє, апелює до якої є частотними в комунікації представників даної національної лінгвокультурної спільноти [2, с. 183].

ПІ – індивідуальне ім'я, пов'язане або з широко відомим текстом, як правило, належать до числа прецедентних (наприклад, Обломов, Тарас Бульба), або з ситуацією, широко відомою носіям мови і виступає як прецедентна (наприклад Тітушка, Maverick), а ім'я-символ, яке вказує на деяку еталонну сукупність певних якостей (Моцарт, Ломоносов) [1].

Отже, розглянемо деякі прецедентні номінації в українській та англійській мовах.

Тітушки – збірна назва найманців, часто люмпенізованих кримінальних елементів, гопників, молодиків, в тому числі спортсменів, які використовуються українською владою для застосування фізичної сили і участі в масових сутичках; зокрема, для перешкодження діяльності опозиційних активістів та для дій проти вуличних протестів: провокацій, підпалів машин, залякування, побиття та розгону демонстрацій, впливу на процес голосування на виборах тощо. Офіційно визнано використання державними службовцями правоохоронних органів та спецслужби кримінальних бандитських формувань *«тітушек»* проти демократичної акції «Євромайдану».

Назва походить від прізвища спортсмена з Білої Церкви Вадима Тітушка, який 18 травня 2013 року в Києві напав на журналістів Ольгу Сніцарчук та Владислава Содея (<http://uk.wikipedia.org/wiki/Тітушки>). За словами доктора філологічних наук, професора Олександра Пономарева, слово «тітушки» в однині може бути як чоловічого (називний відмінок: тітушко, родовий відмінок множини: тітушків), так і жіночого (називний відмінок: тітушка, родовий відмінок множини: тітушок) роду; причому в жіночому роді слово вживається із саркастичних міркувань. (http://www.bbc.co.uk/ukrainian/blogs/2014/01/140121_ponomariv_blog7_ko.shtml?utm_source=BBC.ua&utm_medium=twitter).

Лексема *тітушки* має негативну конотацію:

«*Всі – тітушки, а я – Д'Артаньян*» (<http://mmr.ua/specarticles/id/kratkij-tolkovuj-slovar-evromajdana-37572/>).
Щоб не було більше стресу, адже лінх – рушій прогресу, хай «*тітушки*» ходять боком, з новим щастям, з Новим роком (<http://www.radiosvoboda.org/content/article/25216635.html>).

У центрі Києва на вулиці Велика Житомирська *тітушки* розстріляли двох протестувальників, повідомляють очевидці (<http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/19/7014579/?attempt=1>)

«*Очі порожні, підтягнуті тушки, на вулиці міст виходять тітушки. На Антімайдан за великий куш, кроком руш, кроком руш*» (<http://osp-ua.info/video/26743-gimn-titushok-rve-internet-ochi-porozhni-pidjtagnuti-tushki-na-vulitsi-mist-vikhodjat-titushki.html>).

Враховуючи елемент продажності послуг «тітушок», їх почали зневажливо називати «простітушками» (<http://myslovo.com/?dictionary>).

Під час політичної кризи 2013 року в Україні термін «*тітушки*» набув широкого вжитку, проникнувши і у закордонну пресу (<http://www.depo.ua/ru/vlast-i-socium/zakon-i-grazhdane>). Його почали застосовувати з поясненнями в польській, англійській, французькій, норвезькій періодиці: *According to former head of Security Service of Ukraine, «titushki are actively used by the government in local standoffs with people. These are groups of provocateurs who get paid and these are mostly people without steady moral principles and very poor people who desperately need some money. They are not bandits nor prisoners nor criminals, said General Palivoda. Often they even don't know who and why gathered them and what they will have to do. They understand what they got involved into only after they find themselves in the middle of some action*» (<http://web.archive.org/web/20140215095615/http://www.uriks.no/ukrainian-top-general-proof-russian-intervention-ukraine>).

В англійській мові схожу семантику має номінація *maverick*. Номінація має наступні лексико-семантичні варіанти (ЛСВ) 1) нетавроване теля 2) бездомна людина, волоцюга 3) індивідуаліст; «біла ворона»; інакомислячий; дисидент. Акціональна семантика номінації відносить її до низу оцінної шкали: 1) захоплювати нетавровану худобу 2) отримувати нечесним шляхом [lingvo]. Лексема походить від імені техаського власника худоби Самюеля Маверіка, який перестав таврувати своїх тварин. Вторинні значення індивідуаліст; «біла ворона»; інакомислячий; дисидент з'явилися на ґрунті перенесення семантики безгосподарності (<http://www.etymonline.com>).

Використання лексеми *maverick* є досить активним в англомовних публіцистичних текстах. Розглянемо приклади дібрані з корпусу сучасної американської англійської мови (Corpus of Contemporary American English) (<http://corpus.bu.edu/coca/>).

Найбільш поширеним видається використання вторинних значень номінації:

• Інакомислячий, вільнодумний: *A maverick thinker remembered for her innocent demeanor, she was a woman who paired running shorts with heavy sweaters year-round, and had a professional pedigree as eccentric as her clothing choices: Profet had multiple academic degrees but no true perch in academe.*

• Несертифікований: *But then «it got back to corporate that she was buying from me at a high price, and they could have been making a lot more money if they were buying from California, «he says. «Because of the bottom line, it got canned. «I heard several stories like this. «We used to have a robust restaurant business, «says Tom Philpott, cofounder of the non-profit Maverick Farms in Valle Crucis, N. C. Philpott started the educational farm-which uses organic methods but (like many small growers) is not USDA-certified- in 2004.*

• Дисидент: *A former homicide detective and one-term state legislator before becoming sheriff, Hill fashions himself as a maverick who wants to clean up Clayton even it means rubbing some people the wrong way.*

Ще однією показовою номінацією можна вважати лексему *гопник*, яка ґрунтується на прецедентному феномені. Лексема є запозиченням з російської мови та використовується на позначення, злодіїв, грабіжників, агресивно налаштованих підлітків, молодиків [4, с. 108]. *Гоп* – нічліжка; місце де можна переночувати за невелику плату, походить з абрєвіатури ГОП – «Городское Общество Призрения» [4, с. 108]. У приміщення організації доставляли безпритульних дітей і підлітків, що займалися дрібним грабуванням та хуліганством. Після Жовтневої революції 1917 року в цій будівлі було організовано Державний гуртожиток пролетаріату для тих же цілей. Кількість малолітніх злочинців в цьому районі зростає в декілька разів. У середовищі жителів міста з'явилося слово «гопники», яким називали мешканців ГОПу. Лексема завжди має негативну конотацію: *Гопник «Приблизно такими ми бачимо їх щодня на вулицях провінційних міст. Їх неможливо не помітити, бо їх багато, про них неможливо не чути, бо хоча б у одного із сусідів вони поцупили «Піонер» з машини, їх нерівно забути, бо вони – наше дзеркало, відбиток нашого хворого суспільства*» (<http://www.ji.lviv.ua/n24texts/homa.htm>). *Гопота – форум* (<http://rocklife.at.ua/forum/28-87-9>). *Дівчата, Гопники, Село, Україна – романтика!* (<http://in-chat.com.ua/forum/topic/184228.html>).

Гопники є паразитами суспільства, гієнами. Гієни нападають весь час стадами, перед цим вони звичайно ричать і не нападають на сильного суперника – гопи поводять себе аналогічно. Гопники – вони всюди, вони як матриця заповнили всю Україну! Гопники дуже подібні на людей, хоча такими не являються (http://dubno.in.ua/blog.php?user=fuckinflow&blogentry_id=40).

З кінця першої декади ХХІ століття в 3МІ, у виступах журналістів, письменників, а також опозиційних політиків стало звучати нове ідеологічне кліше «тріумфуюча гопота». За допомогою цього епітета вони характеризували учасників різних молодіжних масових організацій, що підтримують політичний курс влади: *Владні гопники захопили країну* (<http://www.svoboda.org.ua/diyanist/novyny/046190/>). *Гопники на службі режиму, Вони – не армія і не поліція, а виконавці «мокрої» роботи, які працюють у неформальній зв'язці і під прикриттям правоохоронців. Це стандартна практика залякування людей і стримування громадянського спротиву у авторитарних нецивілізованих країнах. Багато хто проводить історичні паралелі з «соціально близькими»*

сталіських часів, «коричневими сорочками» Гітлера (<http://blogs.pravda.com.ua/authors/tregub/519da06a8c80a/>). Життя політичних гопників сповнене пригод (<http://news.finance.ua/ua/~1/2014/01/06/316289>).

Номінація *гопник* має аналог в англійській мові: *чав* (анг. – *chav*) – широко використовуване зневажливе сленгове слово, на позначення молодого людини з низьким соціальним статусом, яка звичайно носить «брендовий» спортивний одяг, що також є характерним для гопників. Під словом *chav* найчастіше мають на увазі білих підлітків, вихідців з робочих родин, які відрізняються антисоціальною, агресивною поведінкою і нерідко залучаються до відповідальності за розпивання спиртного в громадських місцях, порушення, пов'язані з наркотиками, бійки та інші форми підліткової злочинності (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/4091478.stm)

Chavs (англ. *chav*) – зневажливе прізвисько певної групи молодих людей у Великобританії. У Йоркширі а Північно – Східній Англії також використовується варіант *charver*. Лексема походить з циганської мови *chavo* «хлопчик, молодик», *chavi* «немовля, дитинка» (<http://dictionary.reference.com/browse/chav>).

Лексема, як і номінація *гопник* завжди відноситься до низу оцінної шкали: *Chav culture positively venerates stupidity. Any sign of intelligence is an absolute anathema to the Chav and his worst nightmare would be to be seen by one of his fellow chavs leaving a public library. Show a Chav the movie 'The Matrix' and he will grow bored and listless in between the fight scenes, ask him what he thought of it at the end and he will reply «well it wuz ok n'dat but der wer too much talkin' in it, der weren't enuff fings blowin up or enuff car chases, an dat Keanu Reeves ee don't look solid or nuffin, it wud ave been better wiv Vin Deisel as de hero, innit?»* (<http://www.dogcow.pwp.blueyonder.co.uk/Chavs.html>). *So now we've finally got our very own 'white trash' The demonisation of 'chavs' as a way of writing off those at the bottom of the social ladder has reached epidemic levels* (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2007/mar/06/socialexclusion>).

З наведених прикладів помітно, що представникам соціальної групи *chav* приписуються недалекість, інтелектуальна обмеженість, їх навіть називають білим сміттям, що свідчить про презирливе ставлення оточуючих.

Отже, можна зробити висновок, що прецедентні номінації можна вважати пластом культурно-маркованої лексики, який відображає універсальні прецедентні феномени, знання яких стає обов'язковою умовою отримання фонових знань, що сприяють ефективному діалогу культур. Розглянуті нами лексеми української та англійської мов, мають негативну конотацію, використовуються на позначення представників груп молоді з низьким соціальним статусом, мають свої аналоги та відповідники в обох мовах. Перспективним вважаємо дослідження прецедентних номінацій, що мають позитивну конотацію.

Література:

1. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Д. Б. Гудков – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003(б). – 288 с.
2. Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? / Виктория Владимировна Красных – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 375 с.
3. Кушнерук, С. Л. Сопоставительное исследование прецедентных имен в российской и американской рекламе: диссертация ... канд. филол. наук: 10.02.20 / С. Л. Кушнерук. – Екатеринбург, 2006. – 213 с.
4. Ставицька Л. Український жаргон / [уклад. Л. Ставицька]. – К. : Критика, 2005. – 494 с.